

Pratarmė

Jūsų rankose – devintasis mokslo žurnalo *Ars et praxis* tomas. Keleri koronaviruso pandemijos metai, pristabdę viso pasaulio mokslinį ir kultūrinį gyvenimą, neabejotinai paveikė ir Lietuvos mokslo tyrimus. Todėl ir šis žurnalo tomas – plonesnis nei galėjo būti. Jame skelbiami aštuoni Lietuvos muzikos ir teatro akademijos (LMTA) dėstytojų ir meno doktorantų, taip pat Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto tyrėjų darbai. Sulaukus menkesnio mokslo tyrimų derliaus, šiame numeryje atsisakyta skirstyti juos į teorinę (*Ars*) ir praktinę (*Praxis*) dalis. Bene pusė iš pateiktų straipsnių yra parengti LMTA metinės 45-osios mokslinės konferencijos „Transnacionalizmas ir menas: kaimynystė, ribos, paribiai“ (vykusios 2021 m. rugsėjo 30 d.) pranešimų pagrindu.

Pandemijos suvaržymai, regis, labiausiai paveikė teatrologiją ir kintotyra. 2021 m. žurnale šioms mokslo sritims atstovauja Austėjos Kuskienės tyrimas „Šnekamoji kalba kaip personažų tapatumo konstravimo priemonė Marijos Kavtaradzės trumpametražiuose filmuose“. Autorė analizuoja 2013–2015 m. jaunosios kartos režisierės Marijos Kavtaradzės sukurtų filmų „Normalūs žmonės nesisprogdina“, „Man dvi keli“ ir „Iglu“ dialogus. Filmuose atsiskleidžia režisierės ir jai talkinusių scenarijaus bendraautorių gebėjimas kalbinėmis priemonėmis – šiuolaikinių Vilniaus jaunuolių žargonu, kitų kalbų intarpais, žodeliais šiukšlėmis, keiksmoždziais – sukurti personažų portretus ir jų kontekstą.

Kituose septyniuose straipsniuose svarstomi muzikos instrumentų, įrašų, kolektyvų, muzikos stilių sankirtų, komponavimo ir kūriniių interpretavimo technikos reikalai. Jonė Punytė-Svigarienė pristato ankstyvojo fortepijono istoriją – nuo jo atsiradimo XVIII a. pradžioje iki šiuolaikinio instrumento susiformavimo. Straipsnyje „Fortepijono kelionė po XVIII a.–XIX a. pr. Vakarų Europą: instrumento istorija“ aptariama fortepijono konstrukcijos raida, jo gamybos ypatumai skirtingose šalyse, kompozitorių ir instrumentų meistrų bendradarbiavimas tobulinant fortepijono mechanizmą. Autorė pabrėžia, kad istorinių instrumentų galimybių ir savybių pažinimas „gali padėti pianistui rasti stilingos interpretacijos raktą“. Tik patobulinus fortepijoną, XIX a. pabaigoje JAV atsirado ir automatinis jo giminaitis, savaime grojantis pianinas – pianola. Kaip straipsnyje „Etniniai muzikos įrašai pianolai“ rašo Darius Kučinskas, pianolos ritinėliuose XX a. pradžioje

buvo užfiksuoti unikalūs istoriniai įrašai; yra surasta ir 350 lietuviškų ritinėlių, kuriuose įgauta beveik 400 kūrinų. Autoriaus teigimu, tokie liaudies muzikos ar profesionaliosios kūrybos įrašai padėjo įvairioms JAV besiformuojančioms tautinėms bendrijoms (tarp jų – ir lietuviams) realizuoti savo muzikinę identitetą.

Į XIX a. vidurio Vilniaus ortodoksų muzikinę veiklą gilinasi Margarita Moisejeva – straipsnyje „Vilniaus krikščionių ortodoksų choro formavimosi ypatumai XIX a. penktajame dešimtmetyje“ ji tiria choro formavimo iš vietinių Lietuvos giedotojų aplinkybes ir choristų sociokultūrinę realiją. Mokslininkės rasti archyviniai dokumentai rodo, kad to meto chorą sudarę paaugliai ir jaunuoliai buvo visokeriopai ugdomi (pagal dvasinių mokyklų giedojimo programas) ir materialiai aprūpinami.

Doktorantas Imantas Jonas Šimkus straipsnyje „Dirigento analizė: tarp realizacijos ir interpretacijos“ gilinasi į dirigento vaidmenį rengiant, repetuojant ir atliekant kūrinius, į jo santykį su partitūra ir muzikantais. Apšvarstęs, kaip kūrinio žanras, istorinis kultūros kontekstas, atlikimo tradicija ir kitkas lemia dirigento indėlį kolektyviai muzikuojant, autorius daro išvadą, kad vienareikšmiško atsakymo į klausimą, ar dirigentas yra tik kompozitoriaus sumanymo įgyvendintojas, ar ir interpretatorius, nėra.

Tolesni straipsniai skirti šiuolaikinio muzikavimo klausimams, technologijų ir socialinių tinklų atvertiems naujiems reprezentavimosi ir bendravimo su klausytojais būdams.

Doktorantas Vytis Nivinskas analizuoja džiazą sąveiką su akademinė vakarietiška muzika. Jo publikacijoje „Akademinės ir džiazos muzikos sankirtos: kontrabosas minimalizmo ir postminimalizmo muzikoje“ daugiausia dėmesio skiriama trijų amerikiečių kompozitorių 1987 m. inicijuotam kasmetiniam koncertiniam renginiui (festivaliui) „Bang on a Can“ ir ypač 1992 m. susibūrusio ansamblio „Bang on a Can All-Stars“ kontrabosistui Robertui Blackui – jo grojimo technikai, garso išgavimo būdams ir apskritai kontrabosisto vaidmeniui ansamblyje, kuris, Vyčio Nivinsko žodžiais, „peržengia ribas tarp klasikinės, džiazos, roko, etninės bei eksperimentinės muzikos“. Naujausios muzikinės kūrybos iššūkius akordeonistui tiria Agnė Dūkštaitė ir Audra Versekėnaitė straipsnyje „Kompromisinės atlikimo strategijos: Sofijos Gubaidulinos Sonata *Et expecto* akordeonui interpretacijų analizė“. Pasak autorių, sudėtingos šiuolaikinės partitūros kartais verčia atlikėją pasirinkti, į kuriuos kompozitoriaus ženklus atsižvelgti, o kurių nepaisyti, ir tai gali tapti ne vien techniniu sprendimu, bet ir kūrinio interpretacijos dalimi. Sofijos Gubaidulinos Sonata *Et expecto* analizuojama koncentruojantis į padalą, keblias net meistriškiausiems atlikėjams (kai techniškai neįmanoma įvykdyti visų kompozitorės nuorodų), ir apšvarstant skirtingus jų sprendimo būdus – atlikimo strategijas.

Ingrida Alonderė ir Lina Navickaitė-Martinelli šiame *Ars et praxis* numeryje pradeda publikacijų diptiką „Chorų komunikacija su auditorija socialinėje žiniasklaidoje“, kuriame analizuojama, kaip per vaizdinius artefaktus (plakatus, vaizdo įrašus, nuotraukas) meno kolektyvai reklamuojasi: kuria savo įvaizdį, siekia plėsti žinomumą, sudominti potencialius klausytojus, įtraukti juos į savo gyvenimą, paskatinti apsilankyti koncertuose ir pan. Diptiko pirmojoje dalyje „Facebooko vaizdo žinučių reikšmė(s)“ autorės siekia „apžvelgti egzistuojančius vizualinės muzikų komunikacijos tyrimus ir meno kolektyvų (chorų) veiklos socialinėje žiniasklaidoje būdus“. Antrąją dalį, kurioje bus analizuojama, kaip konkrečiai Lietuvos chorai naudojami vaizdo žinutėmis socialiniame tinkle *Facebook*, planuojama publikuoti 2022 metų *Ars et praxis*.

Žurnalo dalyje *Šaltiniai* šiemet prisimenami pirmieji XX a. pradžios lietuviški renginiai Vilniuje ir Kaune, skatinę tautinį atgimimą, įkvėpę draugijų steigimąsi, davę pradžią tolesnei tautiškumo plėtotei. Muzikologė Živilė Tamaševičienė pristato rankraštinius atsiminimus „Keli žodei atminimui iš atgijimo lietuvių Kaune“. Dokumentas, pasirašytas Jono iš Žalpių (priskirtinas Jonui Garalevičiui, žymiam lietuvių vargonų meistrui ir visuomenės veikėjui), saugomas Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje. Jame aprašyta ir 1901 m. gegužės 13 d. vykusio lietuviška gegužinė, vienas pirmųjų „Dainos“ draugijos (įsteigtos 1899 m.) renginių. Nors šiuos įvykius kultūrinė visuomenė žino, atsiminimai publikuojami minint renginio 120-ąsias metines.

Žurnalo *Ars et praxis* devintąjį tomą užbaigia *Priedai* – 2021 metų *Kronika*, kurioje apžvelgiamos LMTA leidybos naujienos, įvykusios konferencijos, apgintų disertacijų ir meno doktorantūros projektų, magistro ir bakalauro darbų sąrašai, apdovanojimai; taip pat informacija apie šio *Ars et praxis* numerio straipsnių autorius ir *Atmena* autoriams.

Sudarytoja